

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Utan tak över huvudet

- En diskursanalys om hemlöshetens framställning i nyhetstidningar under tidsperioderna 1990–1995 och 2015–2019

Författarens namn: Rascha Skef & Olga
Andreanidou

Kandidatuppsats: SOPA 63
Aktuell termin: VT 2020
Handledare: Mikael Bengtsson

Abstract

Author: Rascha Skef & Olga Andreanidou

Title: Without a roof over your head.

Supervisor: Mikael Bengtsson

Assessor: Maria Söderberg

The purpose of this study was to investigate how homelessness is described in newspapers during two different time periods from a social constructivist and discourse theoretical perspective and then to compare these descriptions. The analyzed material consists of 20 news articles. 10 of these are from the period 1990-1995, and 10 from 2015 - 2019 from various newspapers. Based on four different problem components, our material was read and coded using Håkan Jönson's (2010) analysis scheme. The results showed that the representations of homelessness in the media were the same during both time periods, but there were some differences in the representations. The differences that emerged in the material were that the profile of homeless people has changed over the years. There were also differences in the emergence of the secondary housing market in relation to the homeless, but also in the growing gap among the citizens in society.

Keywords: Homeless, Homelessness, newspaper, representation in media, social constructivism.

Innehållsförteckning

1. Inledning och problemformulering	4
1.1 Syfte.....	5
1.2 Frågeställningar.....	5
2. Kunskapsläget och viktiga begrepp	6
2.1 Socialstyrelsens rapporter och dess syfte.....	6
2.2 Sociala problem ur ett historiskt perspektiv.....	7
2.3 Hemlöshet som ett socialt problem ur ett historiskt perspektiv.....	8
2.4 Medias betydelse och inflytande i samhället.....	8
2.5 Den sekundära bostadsmarknaden.....	10
3. Teori	11
3.1 Socialkonstruktivism som perspektiv.....	12
3.2 Diskursteori.....	13
4. Metod	14
4.1 Förförståelse.....	14
4.2 Metodologiska överväganden.....	15
4.3 Material och Urval.....	15
4.4 Analysens upplägg och metod.....	17
4.6 Förtjänster och begränsningar.....	19
4.7 Forskningsetiska överväganden.....	20
4.8 Arbetsfördelning.....	20
5. Resultat och analys	21
5.1 Hemlöshetens karaktär.....	21
5.2 Hemlöshetens orsaker.....	23
5.3 Hemlöshetens konsekvenser.....	25
5.4 Hemlöshetens lösningar.....	28
5.5 Jämförelse av tidsperioderna.....	30
6. Avslutande diskussion	32
Referenser:	34
Bilaga 1 - Vårt empiriska material	37
Bilaga 2 - Jönsons analyschema	39
Bilaga 3 - Vår variant av analyschema	40

1. Inledning och problemformulering

Hemlöshet är ett komplext socialt problem med varierande orsaker och konsekvenser för samhället och individer. Ofta förknippas hemlöshet med personer som inte har tak över huvudet eller som vistas på ett härbärke. Enligt Socialstyrelsen (2017) beskrivs hemlöshet utifrån fyra olika livssituationer som den hemlösa kan befinna sig i. De fyra livssituationerna är akut hemlöshet, personer som saknar boende eller institutionsvistelse, personer som bor inom den sekundära bostadsmarknaden och personer som bor kortsiktigt inom familj, släkt eller andra privata personer. Socialstyrelsens rapport (2017) visar också att det har gjorts många insatser för att komma till rätta med hemlöshet. Rapporten visar dock även att det behövs mer kunskap om hur hemlöshet har utvecklats över tid, för att kunna bedöma hur väl insatserna har fungerat (Socialstyrelsen, 2017).

Hemlöshet har under många år uppmärksammats i massmedia, och tidningar publicerar regelbundet nyhetsartiklar som beskriver fenomenet på olika sätt. Följande rubriker är några exempel på hur hemlöshetens komplexitet beskrivs i nyhetsartiklar: Allt fler kvinnor blir hemlösa (*Expressen 1993*), Många hemlösa är narkomaner och psykiskt sjuka (*Tidningarnas Telegram 1993*), Allt fler människor blir hemlösa (*Sveriges Radio 2019*). Helena Blomberg et al. (2004) har undersökt massmedias påverkan på hur just olika sociala problem kan förstås, som hemlöshet, i sin samtid utifrån exempelvis tidsperiodens politiska färg. De konstaterar att tidningsartiklar har en aktiv roll i att lägga fram olika problem, men även i att förmedla olika konkurrerande synsätt på dessa problem genom att välja hur och när problemen ska presenteras. På så sätt kan tidningarnas innehåll bli ett studieobjekt om hur idéer och tankar kring sociala problem sprids och konstrueras (ibid).

Kommittén för hemlösa (SOU 2001:95) drar liknande slutsatser. I ett slutbetänkande konstaterar kommittén att människors föreställningar om hemlösa och hemlöshet kan skapas i mötet med de hemlösa. Blomberg et al. (2004) beskriver en liknande process, men pekar även på att massmedias framställning påverkar. Vidare lyfter kommitténs slutbetänkande (SOU 2001:95) hemlöshetens komplexitet som gör att insatserna i sin utformning behöver vara av olika slag. Insatserna behöver vara på såväl en individuell nivå som på en strukturell nivå. Kommittén lyfter även att det i olika typer av nyhetsartiklar ofta åligger ett stort fokus på att belysa de individuella aspekterna av hemlöshet. I dessa artiklar representerar ofta hemlösheten genom socialt utslagna och psykiskt sjuka individer med missbruksproblematik. I nyhetsartiklarna glöms ofta den strukturella problematiken till hemlöshet bort. Tidningarnas

sätt att beskriva och framställa sociala problem har därmed en stor påverkan på den allmänna uppfattningar om hemlöshetens orsaker och lösningar (SOU 2001:95).

Ovanstående genomgång av fenomenet hemlöshet pekar på våra studies relevans i att undersöka hur hemlöshet utvecklas över tid. Den visar även att massmedias framställning av sociala problem, uppvisar samtidens syn på problematiken. Genom att studera och jämföra hur tidningar under olika tidsperioder framställer och konstruerar, vill vi med vår studie se ifall det går att finna eventuella förändringar i hur fenomenet hemlöshet har beaktats och hanterats tidigare. Vi har därför valt att studera två tidsperioder närmre, 1990–1995 och 2015–2019. Valet av den första tidsperioden beror på politiska och ekonomiska förändringar som påverkade samhället kraftigt, både på individuell och strukturell nivå. Ett rimligt antagande är att de hemlösa också påverkades. Ett exempel på det är den ekonomiska krisen som varade mellan 1990 och 1994. Den andra tidsperioden, 2015–2019, ligger närmre i tiden, och därför bör den troligen kunna spegla en tämligen aktuell syn på hemlöshet. Vi anser att det är av särskild relevans för oss som blivande socionomer att undersöka hemlöshet, då vi som yrkesverksamma kan komma i kontakt med denna grupp. I en rapport från Socialstyrelsen (2017) framkommer det att hemlöshet i dagens Sverige är ett socialt problem. Antalet personer utan en bostad ökar, och tycks inte minska. Vi anser därför att det är av relevans att genomföra ytterligare forskningar inom området, för att få en bättre förståelse och kanske slutligen en lösning på problematiken. Vi vill med vår undersökning verka som ett tillägg till dagens forskning på området, med fokus på att jämföra nyhetsartiklars framställning av hemlöshet.

1.1 Syfte

Syftet med vår undersökning är att utifrån ett socialkonstruktivistiskt och diskursteoretiskt perspektiv, undersöka hur hemlösheten framställs i tidningar under tidsperioderna 1990 – 1995 och 2015 – 2019 för att vidare jämföra hemlöshetens framställningar mellan de angivna tidsperioderna.

1.2 Frågeställningar

- Hur karaktäriseras hemlöshet i svenska nyhetstidningar under tidsperioderna 1990–1995 och 2015 – 2019?

- Vilka orsaker till och konsekvenser av hemlöshet finns i framställningarna under de två tidsperioderna?
- Vilka skillnader och likheter finns i framställningarna av hemlöshet och hur kan de tolkas?

2. Kunskapsläget och viktiga begrepp

Hemlöshet är ett socialt problem som involverar flera olika områden i samhället. Till exempel samhällseliga strukturer, grupper och individer brukar uppmärksammas när man pratar om hemlöshet. För att kunna få en bild av ämnet är det av vikt att presentera hur tidigare forskning betraktar dessa olika områden som har påverkat samhället på olika nivåer under historien. Då fokus i vårt arbete ligger i hur hemlösheten beskrivs i nyhetsartiklar under två olika tidsperioder har vi valt att söka efter forskning om hur hemlösheten har betraktats såväl tidigare som i dagsläget. Vi vill presentera vilken roll media har i sitt sätt att konstruera hemlöshet i sina framställningar. Vi lyfter även fram den sekundära bostadsmarknadens roll för de hemlösa. För att hitta tidigare forskning användes olika sätt. Via Lunds universitets sökmotor LUBsearch gjordes sökningar på sökorden “homeless” och “homeless in social media”, för att hitta vetenskapliga artiklar. Utöver det användes också Google för att hitta information och rapporter från svenska myndigheter. För att ta fram olika nationella rapporter om hemlöshet använde vi oss av Socialstyrelsens hemsida [/www.socialstyrelsen.se](http://www.socialstyrelsen.se).

2.1 Socialstyrelsens rapporter och dess syfte

Lennart Nygren (2019) framhåller att Sverige har en lång tradition i att dokumentera sociala förhållanden och att det därför är intressant att fundera över valet av indikatorer på sociala problem i den sociala rapporteringen. Nygren (2019) hävdar att sociala rapporter genom sina formuleringar pekar på att sociala problem kan påverkas på en politisk och strukturell nivå eftersom de i första hand vänder sig till politiker på nationell, kommunal och regional nivå som genom sina beslut kan påverka befolkningens sociala situation på olika sätt (ibid.). Valet av problemområden i svenska sociala rapporteringar avspeglas även av en tradition som i relativt stor utsträckning bygger på föreställningar om att sociala problem orsakas av strukturella förhållanden. Valet att fokusera på strukturella förhållanden innefattar en idé om att problemet bestäms av dessa strukturer. Det är inte ovanligt att vi säger att sociala problem till exempel beror på att arbetsmarknaden inte fungerar som de ska och att systemet låser in

människor i bidragsberoende och fattigdom (ibid). Följden av dessa tankar blir, enligt Nygren, att insatser för att förebygga eller minska sociala problem kan göras genom reformer som rör arbetsmarknad, socialförsäkring eller bostadsförhållanden (ibid).

2.2 Sociala problem ur ett historiskt perspektiv

Anna Meeuwisse och Hans Swärd (2019) anlägger ett historiskt perspektiv på vad ett socialt problem är och hur det kan förstås. Meeuwisse och Swärd (2019) hävdar att begreppets innebörd växlar i tid och rum och att innebörden av begreppet inte är självklar i förståelsen av social problematik och samhällsliga sociala problemgrupper. Med andra ord har aktuell samhällskontext, liksom historiska, kulturella och politiska förhållanden betydelse för vilken uppmärksamhet sociala problem får, hur vi ser på dem och hur vi väljer att hantera dem. Meeuwisse och Swärd (2019) menar att sociala problem inte kan besvaras på ett enkelt och entydigt sätt men vi kan möta dem på olika sätt, till exempel utifrån statistik och beskrivningar i massmedia. Utifrån dessa exempel kan hemlöshet förstås som ett socialt problem om vi räknar antalet hemlösa men även utifrån hur det beskrivs i tidningar.

Enligt Meeuwisse och Swärd (2019) har det under senare år uppmärksammats att vissa sociala missförhållanden definieras som sociala problem och väcker stor uppmärksamhet, medan andra inte gör det. Vilka åtgärder som kommer i fråga för att lösa sociala problem kan ha att göra med hur problem definieras och betraktas. Om till exempel hemlöshet betraktas som ett individuellt problem, då överlämnar kanske samhället ansvaret att lösa problemet till andra aktörer, medans om det betraktas som ett strukturellt problem vidtas andra lösningar (ibid). Författarna lyfter vidare upp att den utgångspunkt vi har när vi vill förklara eller förstå sociala problem har stor betydelse. De menar att det är viktigt att reflektera över vilket eller vilka perspektiv som bildar utgångspunkten om vi vill analysera hur ett socialt problem definieras eller beskrivs (ibid).

Hans Swärd (2004) konstaterar att hemlöshet, ur ett forskningsperspektiv, kan delas upp i två typer av definitioner: *asocialitetsfokuserad* och *bostadsfokuserad*. Swärd menar att definitionen av *bostadsfokuserad* utgår från strukturella förklaringsmodeller och förklarar hemlösheten som en konsekvens av bland annat tillgången på bostäder, bostadspolitiska regleringar, arbetslöshet och luckor i socialpolitiken (ibid). Definitionen av *asocialitetsfokuserad* bygger istället på individuella förklaringsmodeller och utgår från att hemlösheten beror på personliga svagheter, psykisk eller fysisk ohälsa, missbruk eller dålig

moral (ibid). Men för att definiera hemlösheten ska man ge en uppfattning om hur olika orsaksmekanismer till hemlöshet på makro- och mikronivå hänger ihop. Även kommunala ambitioner och åtgärdsprogram, samarbete mellan olika myndigheter och frivilligorganisationer har stor betydelse i sammanhanget (ibid).

2.3 Hemlöshet som ett socialt problem ur ett historiskt perspektiv

Swärd (2008) ger en översikt av hemlöshetens historia och anser att under de senaste 150 åren har beskrivningar av hemlösheten och dess orsaker varit beroende av politiska och ideologiska utgångspunkter. Han påpekar att en del av dagens begrepp, som till exempel fattigdom och hemlöshet, sannolikt har haft en annan betydelse i äldre tider än vad de har idag. Detta beror på att i övergången från det gamla fattigsamhället till dagens välfärdssamhälle har det skett stora förändringar (ibid). Swärd (2008) hävdar att hemlöshetsfrågan har sett olika ut vid olika tidpunkter, och att frågan har konstruerats på olika sätt utifrån rådande samhällseliga förutsättningar. Sättet hemlösheten har beskrivits och förklarats historiskt har bland annat att göra med vilka hemlöshetsgrupper som har stått i centrum för beskrivningen, vilket perspektiv som har använts för att studera hemlösheten och vid vilken tidpunkt och utifrån vilka ideologiska och politiska utgångspunkter hemlösheten har betraktats (ibid). Enligt Swärd (2008) har alla dessa förhållanden påverkat hemlöshetspopulationens utseende och sammansättning under årets lopp. Vidare menar Swärd (2008) att under vissa perioder har strukturella orsaksförklaringar till hemlöshet haft företräde och under andra perioder är det individuella förklaringsmodeller som satts i fokus. Under goda ekonomiska tider är det samhällets ansvar och när det är svag samhällsekonomi förekommer individualisering av problemet och individens ansvar betonas alltmer (Swärd, 2008). Swärd menar sammanfattningsvis att hemlöshetens historia inte kan beskrivas enhetligt eller på ett konfliktfritt sätt, utan att man måste se till dess kontext (ibid).

2.4 Medias betydelse och inflytande i samhället

Blomberg et al. (2004) skriver att media har fått en allt större plats i människors vardag. Media har också fått alltmer inflytande i samhället, men också ökad makt över människors tankar och beslut. Blomberg et al. (2004) lyfter fram vikten av de bakomliggande orsakerna för det ökade intresset bland samhällsvetare i Sverige om mediernas beskrivningar av sociala problem och samhällets åtgärder. Det handlar bland annat om att samhällsproblem utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv kan ses som socialt konstruerat. Enligt Blomberg et al. (2004) förklaras detta genom att det blir vissa grupper som får uppmärksamhet och har makt

att muta in sina problemdefinitioner i konkurrens med andra möjliga definitioner. Det innebär att medier spelar en stor roll i att förmedla den offentliga diskursen. Medierna medverkar aktivt till att skapa och lansera olika problem men också till att förmedla olika konkurrerande synsätt i det offentliga samtalet (Blomberg et al. 2004).

Vidare undersöker Blomberg et al. (2004) tidningarnas förhållningssätt till vissa grundläggande frågor om hemlösa och hemlöshet. Enligt författarna är det svårt att hitta en gemensam linje i hur tidningarna beskriver de hemlösa. Tidningarna brukar ge en bild av hemlöshet som ett komplext och sammansatt problem. Det är mångfalden av beskrivningar och perspektiv som man måste förhålla sig till där de hemlösa framträder både som offer och herrar över sin egen situation. Enligt Blomberg et al. (2004) har dessa olika förhållningssätt olika konsekvenser i att utläsa skillnader mellan tidningarnas förhållningssätt till hemlösa och hemlöshet. Det blir bland annat svårt att ange om hemlöshetsfrågan tillhör fattigvårdsdiskursen och ska lösas med individuella lösningar, eller den socialpolitiska diskursen och ska lösas som en strukturell fråga. Alla dessa olika uppfattningar och förhållningssätt som skapas och framställs av tidningarnas beskrivningar kan göra det komplicerat att förorda andra lösningar än de som den dominerande diskursen om hemlöshet uppvisar (Blomberg et al. 2004).

Shanto Iyengar (1996) beskriver att det inte enbart handlar om vad som beskrivs i media som är viktigt, utan att även framställningen och beskrivningen spelar roll. Iyengar (1996) har i sina undersökningar kommit fram till att medias framställning av sociala problem påverkar människors syn på sociala problem. Tv-nyheter, påverkar människors syn på sociala problem genom att rapportera problematiken i ett främst tematiskt eller ett episodiskt sätt, beroendes på vilken av de som väljs påverkas människors syn på problemet. Den episodiska beskrivningen fokuserar på ett specifikt tillfälle, till skillnad från den tematiska beskrivningen som istället sätter problemet i en större kontext. Den episodiska beskrivningen har även påverkat människor mer. Det kan förklaras med att denna form av beskrivning hade större benägenhet att förklara problem med kännetecknen kopplade till den drabbade individen, snarare än att beskriva problematiken baserade på samhälleliga faktorer (Iyengar 1996).

Niko Carpentier och Vaia Doukaki (2019) lyfter fram att när hemlöshet täcks av vanliga medier är det vanligt att det dominerar episodisk täckning. Den tragiska döden för en anonym individ eller välgörenhetsarbetet som görs för att stödja hemlösa är vanligare beskrivningar än

beskrivningar av de strukturella eller systematiska orsakerna till hemlöshet. Vidare menar författarna att hemlösa i media ibland kan framställas som ett ”hot” mot samhällets välbefinnande och att det ibland kan förekomma artikuleringar såsom ”dem kontra oss” (ibid). Andra gånger kan hemlösa reduceras till att vara offer och hjälplösa, beroende för deras frälsning på samhällets välvilja, medan resten av samhället antas vara friska och kraftfulla, och när det inte presenteras som offer representeras hemlösa som ansvariga för deras situation (ibid.). Vidare hävdar Carpentier & Doukaki (2019) att när nyheter om hemlöshet visas förblir de hemlösa frånvarande, vilket gör dem röstlösa. Medan olika myndighets innehavare talar på deras vägnar eller mot dem. När hemlösa personer ges möjlighet att tala, är deras roll vanligtvis "begränsad till den devalverade erfarenhetsrösten", vilket bidrar till konstruktionen av den dominerande diskursen om hemlösa och förvaring av deras marginalisering och stigmatisering (ibid).

2.5 Den sekundära bostadsmarknaden

I Socialstyrelsen (2017) framkommer att nästan hälften av de personer som räknas som hemlösa bor inom den sekundära bostadsmarknaden på grund av bland annat politiska prioriteringar, bostadsbrist och hårdare krav från hyresvärdar (Socialstyrelsen 2017). Termen “sekundär bostadsmarknad” beskriver bland annat den marknad där kommunernas socialtjänst som förstahandshyresgäst hyr ut lägenheter i andra hand till hushåll som inte har lyckats få en bostad på den ordinarie bostadsmarknaden (Sveriges Kommuner och regioner, 2019).

I en tidigare rapport från Socialstyrelsen (2011) beskrivs hemlöshetens utveckling under två decennier. I kartläggningen framställs den rådande bostadsbristen där förankring på arbetsmarknaden spelar en central roll. Ekonomiskt bistånd är ofta bland de hemlösa en vanlig inkomstkälla. Men till följd av att många hyresvärdar inte godkänner detta som en inkomst utestängs personerna från den ordinarie bostadsmarknaden. Enligt Socialstyrelsens (2011) rapport gäller den stora ökningar av inrapporterade fall hemlösa främst personer som bor i relativt långsiktiga boendelösningar, som till exempel försökslägenheter, träningslägenheter och bostäder med sociala kontakt (ibid). Ökningen av dessa boendelösningar och att socialtjänsten blivit en allt större hyresvärd för personer som inte blir godkända på den ordinarie bostadsmarknaden styrks statistiskt från Boverket (ibid). I Socialstyrelsens (2011) fjärde rapport konstateras det att hemlöshet både är en angelägenhet på såväl en socialpolitisk som på en bostadspolitisk nivå. Individuellt anpassat stöd i boendet och strukturella

förändringar behövs för att hemlöshet ska kunna motverkas (ibid.). I förhållande till de individuella faktorerna handlar det om missbruk och psykisk ohälsa som kan leda till hemlöshet och som är socialtjänstens ansvar att hjälpa dessa individer. Vad gäller de strukturella faktorerna handlar det om bostadspolitik som är kommunernas ansvar att ordna en planering för bostadsförsörjningen (Socialstyrelsen 2011).

Marcus Knutagård (2018) analyserar de viktigaste resultaten från det svenska hemlösa antalet jämfört med tidigare hemlöshet undersökningar. En av dessa resultat visar att profilen för personer som upplever hemlöshet har förändrats och att många av de människor som upplever hemlöshet inte har andra problem än bristen på bostäder, men på grund av låga inkomster och fattigdom kan de inte få sina egna hyresavtal. Därför är personerna beroende av socialtjänsterna för bostadsarrangemang på den sekundära bostadsmarknaden (ibid).

Knutagård (2018) hävdar att cirka åtta procent av lägenheterna på den sekundära bostadsmarknaden förvandlas till förstahandsavtal under ett år. Detta innebär att antalet hemlösa på tidigare "steg" i sina bostadskarriärer ökar. En förklaring till situationen är enligt Knutagård (2018) att den nationella bostadspolitikerna i Sverige förändrades efter 2006. Staten har med detta lagt ansvaret för bostadsförsörjningen på kommunerna. Samtidigt har ny lagstiftning införts för att göra kommunala bostadsföretag mer affärsliknande och driva för vinst (ibid).

3. Teori

I det här avsnittet kommer vi att belysa de olika teoretiska utgångspunkter som vi har valt att analysera vårt empiriska material utifrån. Enligt Håkan Jönson (2010) handlar teorierna om hur man tolkar förändringar i samhället och dess konsekvenser. Men också på vilket sätt människor påverkar och påverkas i samhället. Valet av teorierna, socialkonstruktivism och diskursteori, utgår från studiens syfte som vill undersöka hur tidningar framställer hemlöshet. Det handlar alltså om de konstruktioner av hemlösheten som olika nyhetsartiklar skapar genom sina beskrivningar. Språket är ett centralt redskap både inom socialkonstruktivism och diskursteori. Man kan förklara detta med att socialkonstruktivism är första steget om man medvetet vill skapa en diskurs i samhället. Diskursteori är sedan ett sätt att tolka den diskurs som skapas utifrån nyhetsartiklarnas beskrivningar av hemlöshet. På så sätt kan de utvalda teorierna komplettera varandra och användas för att studera texter djupare utifrån studiens syfte.

3.1 Socialkonstruktivism som perspektiv

Alan Bryman (2008) beskriver socialkonstruktivism som en ontologisk ståndpunkt med den konstruktivistiska tanken att våra föreställningar om den sociala verkligheten är socialt konstruerade. Enligt Bryman (2008) innebär det att den socialkonstruktivistiska ståndpunkten rymmer en kunskap om att diskurser innebär ett urval av flera tänkbara beskrivningar. Men det innebär också att en speciell bild av hur verkligheten byggs upp (ibid). Søren Barlebo Wennerberg (2010) poängterar att sociala företeelser och samhället i sin helhet kan uppfattas som något konstruerat eller som ett resultat av en evolution. Avgörande för uppfattningen rör sig om en medveten tanke som tänkt ut den sociala storhet eller om den är kopplad till de handlingar som är avgörande för den sociala storhetens skapelse. Utöver det utgör det socialkonstruktivistiska perspektivet en kritisk kraft som innebär att perspektivet inte tar det direkta och omedelbara för givet (ibid.). Poängen med det socialkonstruktivistiska perspektivet är att språket utgör en social storhet som innebär att det är något vi skapar tillsammans. På så sätt blir våra uppfattningar och kunskap om verkligheten socialt konstruerade genom interaktion med andra människor (ibid).

Enligt Peter Berger och Thomas Luckmann (2010) har det stor betydelse för socialkonstruktivismen hur språket används eftersom det underlättar typifiering och igenkännandet av olika fenomen. De menar att genom språket skapas en möjlighet att förmedla saker och intryck som man aldrig har erfarenhet av sen innan. Detta påverkar mer eller mindre hur vi tänker och handlar. Författarna förklarar vidare att på grund av detta kan människor, genom sociala interaktioner, skapa egna subjektiva typifieringsscheman för att kategorisera och vidare hantera de intryck som individerna möter. Den subjektiva verkligheten blir då objektiv (ibid). Berger och Luckmann (2010) lyfter upp att genom typifiering av handlingar och aktörer skapar människan sociala institutioner som upplevs som självklara och tas för givna av oss, tack vare socialisationen som vi genomgår. Den objektiva verkligheten internaliseras sedan genom socialisation och kunskapen blir då åter en subjektiv verklighet inom individerna. På så sätt får vi gemensamma värderingar som utkristalliseras och som förs vidare till nya generationer genom språket (ibid).

Bryman (2008) konstaterar att på senare tid har begreppet även kommit att innefatta uppfattningen att forskarnas beskrivningar av den sociala verkligheten utgör konstruktioner. Vidare presenterar Wennerberg (2010) den normativa infallsvinkel som handlar om medvetna konstruktioner där de som studerar den sociala verkligheten kan skapa intentionellt. Med detta menas att forskare, politiker och människor ställer olika krav på samhällets utveckling på

grund av varierande åsikter om vad som är rätt att göra. De kan på olika sätt påverka och medverka till att skapa deras sociala verklighet. Viktigt i sammanhanget är att de uteslutande ska fungera som observatörer, inte som deltagare (ibid.). Den normativa infallsvinkeln är ett intressant perspektiv för oss, utifrån vår studies syfte. Tidningarna brukar beskriva en social verklighet som hemlösheten utvecklas i. Utifrån den normativa perspektiven om man analyserar tidningarnas beskrivningar om hemlösheten, medvetet kan man komma fram till ett resultat som man sedan kan använda sig av för studiernas syfte (ibid).

3.2 Diskursteori

Kristina Boréus (2015) hävdar att alla de inriktningar som inom samhällsvetenskapen brukar benämnas diskursanalys har en mer eller mindre konstruktivistisk utgångspunkt. Med detta menas att språkanvändning är i centrum för all diskursanalys även om den konstruktivistiska utgångspunkten tolkas lite olika. Med diskurs menar man språkliga praktiker - regler för och regelbundenheter i hur man kategoriserar, talar och tolkar samhället och världen. Enligt Boréus (2015) måste vi ha i åtanke att världen i sig påverkar också hur vi agerar och använder språket. Författaren konstaterar att vi kan studera texter som *uttryck* för vissa rådande föreställningar och relationer i ett samhälle, genom till exempel tidningsannonser från en viss tidsperiod. En sådan analys blir extra intressant om vi kan finna skillnader med andra tidsperioder (ibid).

Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips (2005) förklarar diskursbegrepp med att språket är konstruerat i olika mönster som våra utsagor följer när vi agerar inom olika sociala domäner. Diskursanalys är sedan på motsvarande sätt en analys av dessa mönster. Enligt Winther Jørgensen och Phillips (2005) är en vanlig förklaring av begreppet att diskurs är ett bestämt sätt att tala om och förstå världen. Vidare lyfter författarna fram att det finns tre olika sätt att förhålla sig till diskursanalys. Alla tre sätten delar utgångspunkten att vårt sätt att tala på inte neutralt avspeglar vår omvärld, våra identiteter och sociala relationer, att språket också har en aktiv roll i skapande och förändringen av dem (Winther Jørgensen och Phillips, 2005). Författarna anser att språket inte bara är en kanal genom vilken information om bakomliggande sinnestillstånd och beteenden förmedlas eller fakta om världen kommuniceras. Språket är även en maskin som på den diskursiva nivån bidrar till att förändra och reproducera den sociala verkligheten. Författarna lyfter upp den diskursiva kampen som

ett sätt att förklara hur diskurser på grund av språkets instabilitet ständigt omformas i kontakt med andra diskurser (ibid).

Winther Jørgensen och Phillips (2005) förklarar diskursteori som en lämplig teoretisk grund för olika socialkonstruktivistiska infallsvinklar till diskursanalys. Jørgensen och Phillips menar att alla metoder för diskursanalys vilar på en socialkonstruktionistisk grund. Diskursteorin syftar till en förståelse av det sociala som diskursiv konstruktion där de flesta sociala fenomen kan analyseras med diskursanalytiska redskap. Diskursteorins teori har enligt Winther Jørgensen och Phillips utvecklats genom en kritisk läsning av marxistisk teori som anser att ekonomiska förändringar i samhället påverkar alla andra förändringar i samhället och vidare vad människor säger och tänker (ibid).

4. Metod

I detta avsnitt redogörs för vilken metod vi har valt att använda oss av för insamling av vårt material. Först kommer en beskrivning av den förförståelse vi har av forskningsområdet. I en detaljerad redogörelse kommer vi att beskriva hur vi har samlat in vårt material samt vilka svårigheter och problem vi har mött. Vidare redogörs för metodernas förtjänster och begränsningar, kvalitetsmått, forskningsetiska aspekter samt källkritiska funderingar.

4.1 Förförståelse

Vi tycker att det är viktigt att nämna den förförståelse som vi har kring uppsatsens ämne. Att samhället förändras och utvecklas hela tiden är en verklighet som alla människor upplever oavsett var man befinner sig. Detta ger en förståelse för den påverkan som förändringar har för de sociala problem som finns i samhället, även för hemlöshet som är fokus i uppsatsen. Media lyfter ofta fram olika aspekter om hur hemlöshet och de hemlösa påverkas av strukturella förändringar i samhället som till exempel nya lagar och beslut. Det lyfts också fram hur svårt det är att lösa hemlösas situation om man inte tänker på de individuella faktorer som försvårar eventuella lösningar till problemet. Vår förförståelse om hemlöshetens utveckling som ett socialt problem under åren är ganska oklart. Vår kunskap om hemlöshet kommer från massmedia som regelbundet lyfter fram ämnet i olika diskussioner, oftast med de aktörer som enligt nyhetsartiklarna bär ansvaret för situationen. En jämförelse av hur nyhetsartiklarna beskriver hemlösheten i två olika tidsperioder kan bidra till att skapa en

klarare bild av vad det är som gör att problemet med hemlöshet ändå finns kvar och till och med växer.

4.2 Metodologiska överväganden

Denna studies vetenskapsteoretiska utgångspunkt är diskursteori och socialkonstruktivism då vi utgår ifrån att verkligheten bygger på sociala konstruktioner. Vi har gjort flera olika överväganden kring vilket perspektiv vi vill använda oss av för att genomföra vår studie. Eftersom vi är intresserade av att studera hur hemlöshetens karaktär, orsaker, konsekvenser och lösningar konstrueras genom språket i tidningar har vi valt att använda oss av en kvalitativ metod i form av diskursanalys. Vi anser att vårt val av forskningsmetod, kvalitativ metod, är tillämplig för att göra en textanalys av vårt insamlade material och vidare besvara våra frågeställningar. Genom att analysera texter från artiklarna kan vi lägga fokus på ordens användning. Bryman (2008) hävdar att språket inte bara används som ett medel för att förstå verkligheten, den producerar den sociala verkligheten genom ett urval av flera tänkbara beskrivningar. Att studera texter är ett sätt att förstå någonting i samhället som texten är ett uttryck för. Detta sorts arbete handlar i hög grad om kontextualisering (Göran Ahrne och Peter Svensson, 2015). Simon Lindgren (2014) förklarar att det är just ord som utmärker den kvalitativa, i jämförelse med den kvantitativa metoden som bygger på siffror. Det som vår analys vill fokusera på är vilka ord eller termer som används för att beskriva hemlöshet och vad de får för betydelse i framställningarna. Enligt Bryman (2008) en sådan analys brukar inkludera ett sökande efter olika teman i de källor som studeras. Boreús (2015) beskriver vad som utmärker textanalys och menar att det finns flera skäl att studera texter. Texter påverkar samhället samt bidrar till att forma människors föreställningar om hur samhället är och bör vara. Vidare betonar Boreús (2015) att när man analyserar texter studerar man ett viktigt perspektiv av det som grundar sig i människors föreställningar om samhället som vidare påverkar relationer mellan människor och mellan olika grupper (ibid).

4.3 Material och Urval

Vår studie syftar till att undersöka hur hemlösheten framställs i nyhetstidningar inom Sveriges gränser under de angivna tidsperioderna. Med detta blev att samla in material som är publicerat i svenska nyhetstidningar under tidsperioderna 1990–1995 och 2015–2019. Materialet har inhämtats genom sökningar på retrieverresearch. Vi har använt oss av sökorden: “Hemlösa i Sverige”, “Hemlöshetsproblemet”, “Hemlöshetsproblemet i Sverige”, “Hemlöshet i Sverige” för att leta fram nyhetsartiklar under båda tidsperioderna. Vi har även

begränsat vårt urval genom att klicka på *mest relevant* knappen i sökfiltret för att få fram relevanta nyhetsartiklar som passar till vårt syfte.

Vårt val av de angivna tidsperioderna 1990–1995 och 2015–2019 grundar sig, som vi nämner i inledningen, på de politiska och ekonomiska förändringar som ägde rum under 1990 talet och som har påverkat hemlöshetens utveckling fram till de senaste åren. De utvalda problemkomponenterna (se bilaga 3) hjälper oss att identifiera likheter och skillnader kring hur hemlösheten framställs i nyhetsartiklar från de angivna tidsperioderna. En mer detaljerad beskrivning kommer under rubriken *Analysens upplägg och metod*.

Det urval av material som gjorts i vårt studie är ett målstyrt urval som är en typ av ett icke - sannolikhetsurval där forskaren medvetet väljer ut dokument eller respondenter med direkt hänvisning till de forskningsfrågor som har formulerats (Bryman 2008). Vårt urval har gjorts på två nivåer. Den första nivån handlar om val av lämpligaste sökmotor för att hitta nyhetsartiklar. Den andra nivån handlar om vilka texter vi har valt ut att analysera. Vi har valt att begränsa antalet nyhetsartiklar till sammanlagt 20 nyhetsartiklar. 10 nyhetsartiklar från tidsperioden 1990 – 1995 och 10 nyhetsartiklar från tidsperioden 2015 – 2019. Anledningen till att vi har begränsat antalet nyhetsartiklar beror på att vi vill fördjupa oss i ett antal utvalda nyhetsartiklar för att besvara våra frågeställningar, snarare än att studera en stor mängd av nyhetsartiklar utan relevans. Bryman (2008) skriver att kvalitativ forskning handlar om djup och inte om bredd vilket man eftersträvar inom kvantitativ analys. Fördelar med att göra på detta sätt är att vi fokuserar och fördjupar oss på ett antal nyhetsartiklar för att skapa oss en bild av hur hemlöshet framställs i tidningar under de specifika tidsperioderna. Nackdelarna däremot är att vi inte får fram ett representativt urval i förhållande till alla nyhetsartiklar som finns i ämnet. Vilket vidare kan leda till att vi får fram ett felaktigt resultat utifrån ett antal nyhetsartiklar med en viss politisk riktning som har kommit med bland de valda nyhetsartiklarna. Vi är medvetna om att beroende på vilken politisk färg nyhetsartiklarna har speglar sig på tidningens utformning och innehåll samt hur det kan påverka vår analys. En del av nyhetsartiklarna har vi refererat till eller citerat i uppsatsen under vårt analytiska resonemang. Detta har vi gjort för att ge en så rättvis beskrivning av vårt material som möjligt.

4.4 Analysens upplägg och metod

Efter att vi har samlat vårt empiriska material (se bilaga 1) gick vi flera gånger igenom det för att få en överblick och en känsla av vad som är viktigt i diskursen. I bearbetningen av vårt material hade vi en ständig dialog om teorival och om hur vi med hjälp av det skulle tolka materialet. Detta hjälpte oss att hitta ledtrådar och detaljer som gjorde det möjligt för oss att arbeta vidare. Enligt Winther Jørgensen och Phillips (2005) kan man kartlägga hur diskurserna förverkligas textuellt genom en detaljerad analys av texternas egenskaper med bestämda redskap. På så sätt kan man underbygga sin tolkning.

Kodning är första stegen man genomför för att identifiera *teman* eller för att placera textfragment i olika kategorier (Winther Jørgensen och Phillips, 2005). Även Bryman (2008) beskriver att kodningen av empirin är en utgångspunkt i den kvalitativa analysen. Vi har genomfört kodningen gemensamt och diskuterat hur vi ska koda materialet. För att koda vårt material har vi hämtat inspiration av Håkan Jönsons (2010) analyschema, där han använder olika problemkomponenter (se bilaga 2), som kan ge intressant och viktig teoretisk och empirisk kunskap om sociala problem som man undersöker. De komponenter som Jönson (2010) lyfter fram är: karaktär, orsaker, konsekvenser och omfattning, lösningar, aktörer (drama och roller), historia och utveckling, illustrationer samt lösningar. Den ansats som Jönson skisserar ligger, enligt författaren, nära det som brukar benämnas diskursanalys. Vidare hävdar Jönson (ibid) att man som forskare utgår från någon annans modell och sedan kan man välja en variant som passar det egna materialet och intresset (ibid.). Med detta i åtanke har vi i vår analys använt en egen variant av modellen (se bilaga 3) för att kunna sortera och kategorisera nyhetsartiklarnas framställningar om hemlösheten.

Problemkomponenter som vi har använt är: karaktär, orsaker, konsekvenser och lösningar. Vår version av analyschemat använde vi sedan för att sortera, kategorisera och jämföra de framställningar av hemlösheten som ges i tidningar.

4.5 Metodens tillförlitlighet

Bryman (2008) diskuterar anpassningar av kriterierna reliabilitet och validitet i relation till kvalitativ forskning. Dessa kriterier utgör en viktig roll för att bedriva kvalitativ forskning, men där finns en diskussion gällande hur relevanta dessa begrepp är för kvalitativa forsknings utformning (ibid). Bryman (2008) lyfter upp bland annat intern reliabilitet som handlar om att när det är flera forskare är det viktigt att resonera och komma överens om hur det insamlade material skall tolkas. I vår studie har vi haft en ständig dialog både kring vårt teorival och hur

vi med hjälp av denna skall tolka vårt insamlade material. Vi har även genomfört kodningen av materialet gemensamt. Något annat som Bryman (2008) lyfter upp är vikten av god överensstämmelse mellan empiri och teori, detta kallas intern validitet (ibid.). När vi skrev analysen och presenterat vårt studies resultat försökte vi koppla ihop empirin och teori på ett relevant och tydligt sätt. Resultat som framkommer i studien är, enligt Bryman (2008), svårt att generalisera inom den kvalitativa forskningen. Detta på grund av att forskningsområde inom den kvalitativa forskningen är ständigt föränderligt, de urval som görs brukar ofta vara begränsade och anpassade till specifika miljöer (ibid.).

Bryman (2008) konstaterar att det finns ytterligare fyra delkriterier för att bedöma och värdera en kvalitativ analys tillförlitlighet. Första kriteriet handlar om att forskningsresultat ska vara trovärdig. Resultat ska representera en trovärdig tolkning av data på så sätt att beskrivningen som forskaren kommer fram till är en verklighet såsom den upplevs för deltagarna. Andra kriteriet handlar om överförbarhet som värderas om forskaren visar med en fyllig redogörelse hur pass överförbara resultaten kan vara till en annan kontext eller i samma kontext vid en annan tidpunkt. Men också hur väl urvalsgruppen och resultatet presenteras. Ett tredje kriterium som Bryman (2008) lyfter fram är pålitlighet, som innebär att man skapar en fullständig och tillgänglig redogörelse utifrån ett granskande synsätt, för alla faser i forskningen. Fjärde och sista kriteriet handlar om att styrka och konfirmera. Detta innebär att det ska vara uppenbart att forskaren omedveten låtit personliga värderingar eller teoretiska inriktningar påverka undersökningens utförande och resultat (ibid.). Trovärdighet av vår studie kan mätas genom att vi som forskare beskriver så likt verkligheten som möjligt det som vi studerar genom att använda olika citat från nyhetsartiklar i vår analys. På så sätt går det att läsa, inte bara våra tolkningar men också hur tidningarna beskriver problemet samt diskutera och kritisera vår studie.

Ahrne och Svensson (2015) lyfter fram innebörden av trovärdighet och menar att all forskning ska vara trovärdig för att ge en effekt både i forskningsvärlden men också i samhället. Vidare beskriver författarna begreppet transparens som innebär genomskinlighet och som har en inverkan på forsknings tillförlitlighet (ibid.). Vad som karaktäriseras som en bra egenskap i forskning handlar om att forskningen skall kunna kritiseras och diskuteras. Av den anledning är det viktigt att vara öppen och tydligt redogöra för hur författaren har tänkt och resonerat kring sina metodval och samt vara medveten eventuella svagheter i sin forskning så att läsaren får möjligheten att värdera studien (ibid.)

4.6 Förtjänster och begränsningar

Metoden som vi har valt att jobba med i vår analys har både förtjänster och begränsningar som påverkar vårt arbete på olika sätt. Ahrne och Svensson (2015) hävdar att möjligheterna att generalisera kan bli en faktor som kan ses som en svaghet inom den kvalitativa undersökningen. Det betyder att det kan vara svårt att dra generella slutsatser utifrån avgränsade fall som man har fokuserat på, vilket i sin tur kan påverka hur relevant och viktig en studie kan vara (ibid.). Som vi nämner i inledningen är syftet med vår uppsats att undersöka och jämföra hur tidningar förklarar hemlöshet under tidsperioderna 1990–1995 och 2015–2019. Uppsatsens resultat gäller därför enbart för de tidsperioderna som vi valt att studera i denna studie.

Vidare kan det faktum att vår studie har ett socialkonstruktivistiskt perspektiv ses som en begränsning. Det innebär att vårt analysresultat inte kan generaliseras till ett allmänt perspektiv om hemlösheten. Enligt Bryman (2008) kvalitativa forskningsresultat är oftast svåra att generalisera utöver den situation i vilken de produceras. Detta beror på att det ibland är omöjligt att beskriva eller räkna populationen på ett specifikt sätt. På så sätt ska resultaten av kvalitativ forskning istället generaliseras till teori och inte till populationen (ibid.). Valet av metod för en undersökning kan också ses som en styrka om det främst grundar sig i vad man vill få fram med sin studie (Ahrne & Svensson, 2015). Vårt val av metod och urval kan ses som en styrka utifrån vårt syfte och våra frågeställningar. Med detta menar vi att vi har analyserat urvalet av nyhetsartiklarna och kom fram till ett resultat som är relevant i förhållande till vårt syfte och frågeställningar.

Resurser är en annan faktor som kan tolkas som en svaghet för en undersökning. Ahrne & Svensson (2015) påpekar att resurser sätter gränser för hur ett forskningsprojekt designas. Tid brukar vara en resurs som påverkar de flesta undersökningar och oavsett hur mycket eller lite tid man har blir tidsplanering en viktig del av planeringen av ens studie (ibid.). På så sätt anser vi att resurser utgör både en styrka och en svaghet i förhållande till vårt arbete. Styrkorna är att vi lyckades samla in vårt material utan att vara bundna till andra personer, såsom när man utför intervjuer. Samtidigt kan det relevanta materialet ta längre tid än man tror när man samlar in det, vilket utgör en svaghet. Ytterligare en svaghet kan också vara att man måste skriva om flera gånger under samma avsnitt under arbetsprocessen, på grund av nya idéer som

dyker upp (ibid). Under studiens gång har vi flera gånger omarbetat materialet för att kunna ge en tydligare beskrivning av hur vi har gått tillväga med vårt arbete.

4.7 Forskningsetiska överväganden

I förhållande till de forskningsetiska principerna handlar det enligt Vetenskapsrådet (u.å) om att man som forskare skall tillämpa de etiska principerna som består av fyra huvudkrav för att skydda berörda personers identitet och personuppgifter i en forskningsprocess. Däremot är detta inte aktuellt i vår undersökning. Vårt material som vi använder oss av i vårt forskningsarbete är i synnerhet material som är tillgängligt för allmänheten och är öppet publicerat för alla som önskar att ta del av informationen. I vår undersökning utges inga uppgifter om de personer som skrivit nyhetsartiklarna och inte heller de personer som uppges i artiklarna (Vetenskapsrådet u.å). På så sätt har vi inte gett oss på enskilda personers identitet eller personuppgifter.

4.8 Arbetsfördelning

Eftersom vi är två författare i detta arbete kommer vi under detta avsnitt att beskriva hur arbetsfördelningen har sett ut under hela arbetsprocessen. Vi började med att dela ett gemensamt dokument på google drive, sedan kom vi fram till att dela upp de olika avsnitten. På så sätt kunde var och en fokusera på det avsnitt man hade ansvar för. Att ha tillgång till ett gemensamt dokument gjorde det lättare för oss att kunna läsa varandras texter och ge feedback, tips som vi kunnat följa under hela dokumentet. På samma sätt bestämde vi att dela på arbetet när det kommer till att samla in det empiriska materialet från de olika tidsperioderna. Den ena jobbade med tidsperioden 1990–1995 och den andra med tidsperioden 2015 – 2019. När det är två författare kan det vara svårt att följa varandra hela tiden men samtidigt får man hjälp när det behövs. Vi har under hela processens gång haft regelbunden kontakt varje dag via telefon och i dokumentet när vi jobbar tillsammans. När vi har träffats har vi diskuterat och hjälpt varandra med hur vi ska gå vidare i arbetet. Vi har jobbat enskilt när vi skulle skriva ihop alla avsnitt och delar, men vi fanns som sagt alltid tillgängliga via telefon om vi fastnade. Ifall det är något som är överflödigt eller som behöver ändras/tas bort, gjorde vi det. Just för att vi vill hålla varandra uppdaterade med allt vi gör genom hela arbetet. Anledningen till att vi valde dela upp arbetet på detta sätt beror på att vi fann svårigheter att skriva på samma avsnitt samtidigt. Vi är två olika personer som skriver på olika sätt, därför blir det enklare att var och en skriver under det avsnitt man är ansvarig för

och sedan pratar ihop oss om hur vi ska fortsätta jobba vidare i nästa steg. Vi har även gått igenom hela arbetet flera gånger tillsammans när vi har träffats.

5. Resultat och analys

I detta avsnitt redogör vi för resultatet av vår kodning. Vi kommer att presentera resultaten utifrån de utvalda problemkomponenterna ur ett socialkonstruktivistiskt och diskursteoretiskt perspektiv. Inledningsvis kommer vi att presentera de problemkomponenter som vi har valt att använda i vår analys för att tydliggöra hur hemlösheten framställs i nyhetstidningar under tidsperioderna 1990–1995 och 2015–2019. Vi kommer även att jämföra våra resultat av hur hemlöshet framställs under de angivna tidsperioderna. Under analysens gång kommer vi ibland att benämna tidsperioderna med första perioden, 1990–1995 och andra perioden, 2015–2019, när vi ska jämföra perioderna.

5.1 Hemlöshetens karaktär

Kodning av texterna visar olika framställningar av hemlöshetens karaktär. Med hemlöshetens karaktär menar vi olika särdrag som skiljer hemlöshet från andra sociala problem. Swärd (2008) skriver att berättelser och bilder om hemlösa reproduceras bland annat i tidningar och andra medier med stor genomslagskraft. Detta innebär att det skapas vissa allmänna föreställningar, som sannolikt påverkat oss alla, även de hemlösa. En faktor som ofta lyfts fram under båda tidsperioderna är att hemlösa flyttar runt mellan bekanta, och att även människor tillfälligt vistas på behandlingshem av olika slag. I två tidningsartiklar från den första perioden beskrivs dessa flyttar på följande sätt:

Den definition på hemlösa som utredning valt, är personer som saknar egen bostad eller "stadigvarande inneboende förhållanden". Det innebär att det i kategorin hemlösa ingår folk som flyttar runt mellan bekanta, och även människor som tillfälligt vistas på behandlingshem av olika slag.

(Tidningarnas Telegrambyrå, 1993).

Att lasta sina sängar, sin TV-apparat, sina stekpannor och sina inramade fotografier i en flyttbil och inte riktigt veta vart man ska ta vägen med sitt livs attiraljer, det har vi vant oss att se som ett huvudsakligen amerikanskt elände. *(Expressen.1993)*

En artikel från den andra tidsperioden beskriver flyttandet på liknande vis:

Även om hemlöshetsbegreppet är brett och bland annat innefattar personer som bara inte har någon permanent boendelösning, kanske bor tillfälligt och kontraktslöst hos vänner och bekanta så har även antalet människor som befinner sig i akut hemlöshet, det vill säga sover mer ute än inne, ökat markant.”
(*Proletären*, 2018)

Citaten ovan tyder på att nyhetsartiklarna från båda tidsperioderna tycks beskriva hemlöshetens karaktär på liknande sätt. Typifieringen om avsaknaden av ett eget hem är en faktor av central betydelse för hemlöshet och de hemlösa som framträder i tidningarna från båda tidsperioder. Framställning av hemlösa och hemlöshet i tidningarna kan förstås som en diskurs, utifrån Winther Jørgensen och Phillips (2005) definition av diskurser som ”ett bestämt sätt att tala om och förstå världen”. Åtminstone i hänsyn till de centrala framställningarna om hemlösas avsaknad av ett hem. Berger och Luckmann (2010) lyfter upp att hur språket används har stor betydelse för socialkonstruktivism för att förmedla saker och intryck som människor inte känner till sen innan. Detta kan tolkas som att när nyhetsartiklarna fokuserar på hemlösas avsaknaden av ett hem förmedlas samtidigt omedveten andra problem i samhället, som till exempel bostadsbristen eller arbetslöshet, som försvårar möjligheten att lösa de hemlösas situation. Vidare visar materialet att i de flesta artiklarna hemlösa reduceras till att vara offer och hjälplösa i situationen. Dessa framställningar nämner Carpenter och Doukaki (2019) som episodisk täckning, vilket vanligtvis dominerar när hemlösheten täcks av vanliga medier. Iyengar (1996) skriver att denna form av beskrivning påverkar människor mer, och att även har det större benägenhet att förklara problem med kännetecknen kopplade till den drabbade individen, snarare än att beskriva problematiken baserade på de samhälleliga faktorerna.

Framställningen av hemlösa grupper i det analyserade materialet kan tolkas som mångtydig. Swärd (2008) konstaterar att stereotypen för en hemlös individ har tidigare varit en medelålders alkoholiserad man. Men i analysen framkommer inte en homogen bild av vem den hemlösa individen är, alltså om det är en man/kvinna, ung/gammal, missbrukare eller psykiskt sjuk. Det speglas ett flertal olika faktorer och egenskaper hos de hemlösa individerna i vårt material. I en artikel från 1993 fokuseras på unga och kvinnor:

Det blir fler kvinnor och fler unga människor bland de hemlösa. Stockholms stadsmission tar emot fler

kvinnor nu än några år sedan, och man noterar att det inte längre går att tala om hemlösa män som “gubbar”, eftersom medelåldern har sjunkit till 35 år. (*Expressen, 1993*)

I en artikel från 2018 lyfts helt nya grupper fram:

Nya hushållsgrupper som ungdomar, äldre, som vill flytta till mer tillgängliga bostäder, migranter med uppehållstillstånd, personer med funktionshinder bör ges en chans på bostadsmarknaden. (*Svenska Dagbladet, 2018*)

Ovanstående citat visar alltså hur nya hemlösa grupper träder fram under båda tidsperioderna. I Socialstyrelsen (2011) presenterades hemlöshet under många år som medelålders ensamstående män med missbruksproblem. Men efter 1990 började nya grupper av hemlösa personer lyftas fram. Knutagård (2018) påpekar i hans analys att profilen för hemlösa personer har förändrats, detta framkommer tydligt i kodningen av vår analys. Att bland annat de nya grupperna består av kvinnor, familjer med barn och personer med utländsk bakgrund. Det framkommer i analysen att de hemlösa har samma sorts problem, de saknar tak över huvudet eller en egen bostad. Men det framkommer också att de hemlösa grupper är inte homogena och på grund av detta behövs olika sätt att se och hantera problemet, med hänsyn till bland annat genus, ålder och bakgrund. Detta kan tolkas utifrån Winther Jørgensen och Phillips (2005) påstående att språket är en maskin som på den diskursiva nivån bidrar till att förändra den sociala verkligheten. I detta fall kan det kopplas till hur bilden av den hemlösa individen har förändrats genom tid.

5.2 Hemlöshetens orsaker

När det gäller framställningen av hemlöshetens orsaker i nyhetstidningarna från de angivna tidsperioderna, 1990–1995 och 2015–2019, har kodningen av materialet inte visat en entydig bild om vad som orsakar hemlöshet. Med hemlöshetens orsaker menas de faktorer som har lett till att människor blir hemlösa, men också orsaker till ökad hemlöshet. Materialet vi har analyserat framställer flera beskrivningar kring orsakerna. En faktor som ofta lyfts fram i materialet under båda tidsperioderna är att människor blir hemlösa på grund av vräkningar. I en tidningsartikel från 1994 beskrivs vräkningar på följande sätt:

De två viktigaste direkta orsakerna till hemlöshet är att den enskilde inte klarar av att betala hyran eller blir vräkt på grund av att ha stört grannarna. Orsakerna till detta är i sin tur arbetslöshet, social utslagning, missbruk och psykisk ohälsa. (*Tidningarnas telegrambyrå, 1994*)

I den andra tidsperioden framställs orsakerna i två nyhetsartiklar på liknande sätt som den första perioden:

Varför en människa blir hemlös kan bero på olika orsaker. Det kan vara ett missbruk eller psykiska sjukdomar som får dig vräkt från din bostad eller kvinnomisshandel som tvingar dig fly för ditt liv till en kvinnojour som inte alltid har bostäder att erbjuda dig. (*Dagens Arena, 2019*)

På senare tid har det handlat om en växande fattigdom som lett till att ekonomiskt svaga hushåll ibland bestående av ensamstående föräldrar med barn att ta hand om, tvingas bort från sitt hem när lönen inte räcker till. (*Dagens Arena, 2019*)

Citaten ovan illustrerar att människor blir hemlösa på grund av vräkningar av olika anledningar, till exempel på grund av att ha stört grannarna eller inte kunnat betala hyra. Materialet visar också att det finns andra osynliga orsaker som ibland är en kombination av strukturella och individuella faktorer. Dessa är arbetslöshet, växande fattigdom, missbruk eller psykiska sjukdomar. Som Blomberg et al. (2004) påstår måste tidningar förhålla sig till mångfalden av beskrivningarna och perspektiven för att kunna förklara hemlöshetens komplexitet. Detta kan bland annat tolkas som att tidningarna medverkar aktivt till att skapa människors uppfattning om hemlöshetens orsaker. Framställningen av orsakerna till att människor blir hemlösa kan vidare förstås som en diskurs utifrån Brymans (2008) definition som talar om diskurser som ett urval av flera tänkbara beskrivningar (ibid).

En annan orsak som framkommer i materialet under båda tidsperioderna är resursbrist. Det framställs som en strukturell faktor till hemlöshetens orsaker. Kodningen av materialet visar hur och varför resursbrist skapar ett problem som inte existerade tidigare. Resursbrist beskrivs i två nyhetsartiklar från första tidsperioden på följande sätt:

Ingen sörjde när fabriksliknande sinnessjukhusen lades ner och lokalerna hyrdes ut. (...) ingen tänkte heller på att när bortåt 20 000 patienter fördes över från ett ekonomiskt ansvarsområde - landstingets - till ett annat - Kommunernas - borde man ha tagit reda på om det fanns kommunala pengar och kompetens. (*Expressen, 1991*)

Resursbrist och viss välhänthet inför ett problem som tidigare inte existerade i större omfattning utgör viktiga orsaker till att det gått på tok med en reform man menade så väl med. (*Expressen, 1991*)

I en nyhetsartikel från den andra tidsperioden förmedlar liknande beskrivning av resursbrist:

Stora mänskliga, sociala, och ekonomiska resurser kan frigöras om vi utrotar den svenska hemlösheten. Dessutom skulle konflikter mellan olika grupper i gatumiljön minskas. I debatten påstås ibland att vi ska ha en mindre generös flyktingpolitik därför att vi saknar lägenheter till svenska hemlösa. En generös flyktingpolitik ger många fördelar och vi ska visa en solidaritet med alla utsatta grupper. Men tas inte krafttag med dagens hemlöshet finns det risk för att främlingsfientlighet och motsättningarna underblåses. *(Svenska Dagbladet, 2015)*

Citaten ovan tyder på att nyhetsartiklarna från båda tidsperioderna ger intryck av att hemlöshetens orsaker beror på resursbrist och överförflyttat ansvarsområde. Som Swärd (2004) diskuterar har samhällsekonomi stor betydelse för hur hemlöshet förklaras. Resursbrist och ansvarsöverflyttning har i stort sett att göra med samhällsekonomi. Swärd (2004) förklarar detta med att under de goda ekonomiska tiderna är det samhällets ansvar att motverka sociala problem, men vid svag samhällsekonomi träder s.k individualiseringen av problemet fram där individens ansvar blir centralt. Materialets framställning ovan kan även förstås som ett strukturellt problem utifrån Iyengars (1996) redogörelse av tematisk beskrivning, alltså att man ser på problemet i en större kontext snarare än att förklara det med kännetecknen som är mer kopplade till den drabbade individen. Däremot tolkas materialet även som ett sätt att synliggöra de strukturella bristerna som vidare har bidragit till de individuella faktorerna. Vidare kan dessa framställningar förstås utifrån Brymans (2008) beskrivning av att tidningarna brukar beskriva en social verklighet som hemlösheten utvecklas i. I detta sammanhang handlar det inte om vräkningar såsom föregående. Vilket också har en påverkan på hur människorna väljer att se på problemet. Med detta menas att det beror på vilken typ av nyhetsartikel som man väljer att förhålla sig till som läsare. Läser man om resursbrist som orsaker till hemlöshet kommer man helt enkelt att få den uppfattningen, men om man läser att det rör sig om vräkningar så kommer läsarna bli inställda på det. Precis såsom Blomberg et al. (2004) beskriver att medieforskare har stora möjligheter att avgöra vad som ska tas upp i media. Alltså handlar det om vad som framställs i media och hur man som skribent väljer att framställa problematiken.

5.3 Hemlöshetens konsekvenser

I materialet från båda tidsperioderna lyfts det fram olika särdrag när det gäller hemlöshetens konsekvenser. Med konsekvenser menas hur hemlöshet påverkar både enskilda individer och

samhället på olika sätt men också vad hemlöshetens orsaker har lett till. Det framställs flera olika konsekvenser i kodningen av materialet, bland annat om den sekundära bostadsmarknadens framväxt i förhållande till de hemlösa, men också om den ökande klyftan bland samhällets medborgare. I första perioden påpekas konsekvenser på följande sätt:

Därför lever nu en tredjedel av dessa före detta patienter ett baglady-liknande liv: Inget arbete eller tak över huvudet, ingen kontakt med samhällets sociala institutioner. (*Expressen, 1991*)

Få av de hemlösa har något arbete. Tre fjärdedelar lever på socialbidrag, sjukpension eller liknande. Bland de hemlösa har två tredjedelar dokumenterade missbrukarproblem. (*Tidningarnas telegrambyrå 1993*)

Medan i den andra tidsperioden handlar det om andra konsekvenser:

Den ordinarie bostadsmarknaden har i mindre utsträckning blivit ett alternativ för de hemlösa. Istället får kommunerna tillgripa dyra nödlösningar. En omfattande sekundär bostadsmarknad och en hotell och logi marknad har vuxit fram. (*Svenska Dagbladet, 2015*)

Ovanstående citaten lyfter fram konsekvenser på olika sätt från båda tidsperioderna. Materialet visar att en av de konsekvenserna som ofta lyfts fram under den första tidsperioden är att de hemlösa tappar all social kontakt med samhällets institutioner och myndigheter. Detta leder till att de hemlösa blir socialt utslagna från samhället som vidare resulterar till att klyftan mellan de utsatta och den vanliga befolkningen ökar. Enligt Carpentier och Doukaki (2019) framställs de hemlösa ibland som ett hot mot samhällets välbefinnande genom "de kontra oss" artikuleringar. Detta kan vidare förstås utifrån hur de ekonomiska resurserna fördelas och påverkar människors levnadsförhållanden.

Under den andra tidsperioden, 2015–2019, förekommer den sekundära bostadsmarknadens framväxt i materialet som en konsekvens av politiska prioriteringar, bostadsbrist och hårdare krav från hyresvärdar. Behovet av ett hem har enligt materialet skapat en bostadsmarknad där kommunerna bär ansvaret för de strukturella faktorerna som påverkar hemlöshet. Alltså att de hemlösa är beroende av kommunerna inte bara för att hitta en bostad men för att behålla den också. Det kan tolkas som att individerna måste följa specifika bestämmelser för att kunna stanna kvar i de boende som kommunerna har erbjudit dem. Hemlöshetens konsekvenser kan vidare förstås utifrån Swärds (2008) begrepp, asocialitetfokuserade och bostadsfokuserade. Alltså att man kan se på konsekvenserna som bland annat tillgången till bostäder,

bostadspolitiska regleringar, arbetslöshet och luckor i socialpolitiken. Men man kan också sätta på sig de andra glasögonen och se på konsekvenserna som en följd av individens personliga svagheter, psykisk eller fysisk ohälsa eller missbruk. I slutändan handlar det om hur man väljer att se på problemet och framställa det. Utifrån materialet har det visat sig vara flera olika konstruktioner kring vilka konsekvenser hemlösheten lett till. Som vi tidigare lyft fram är det enligt Blomberg et al. (2004) medieforskarna som har valmöjligheterna att avgöra vad som skall konstrueras på media. På så sätt skapas människors uppfattning. Väljer man att lyfta upp hemlöshetens konsekvenser utifrån begreppet bostadsfokuserade så kommer läsarna att bygga upp sin bild av det hela utifrån det. Men väljer man att som medieforskare lyfta fram problemet utifrån begreppet asocialitetsfokuserade kommer man i princip att förhålla sig till det eftersom det är det media vill uppmärksamma. Det framkommer även i Socialstyrelsens (2017) rapport att majoriteten av de hemlösa personerna befinner sig inom den sekundära bostadsmarknaden.

Utöver den sekundära bostadsmarknadens framväxt under den andra tidsperioden, 2015–2019, finns det ytterligare konsekvenser som materialet visar. I en nyhetsartikel från den första perioden lyfts psykiskt sjuka som en ny hemlös grupp:

Några av dem fick verkligen egen lägenhet när de skrevs ut från sjukhuset, men ensamheten och bristen på social kontaktnät (...) knäckte dem. De började uppträda underligt och störande och blev vräkta. Andra behövde mer psykiatrisk hjälp än primärvården i deras hemort orkade ge dem. Besöken på vårdcentralen slutade i slentrian: en lugnande spruta eller tabletter istället för professionell psykologhjälp.

(Expressen, 1991)

På liknande sätt beskrivs andra grupper som blir hemlösa i den andra tidsperioden:

De flesta hemlösa är fortfarande män och många är missbrukare, men det är allt fler kvinnor och barnfamiljer som på grund av vräkningar, otrygga familjeförhållanden (Våld i hemmet dylikt) eller otillräcklig inkomst kastats ut på gatan. *(Proletären, 2018)*

Utifrån ovanstående citaten tycks nyhetsartiklarna från båda tidsperioderna uppmärksamma nya grupper av hemlösa. Med detta menas att de flesta hemlösa fortfarande är missbrukare och män, men att det har ökat bland kvinnor, barnfamiljer och psykiskt sjuka. De har hamnat på gatan på grund av vräkningar, låg inkomst eller otrygga förhållanden hemma. Med detta

skapas nya grupper av hemlösa som ökar hemlöshetens komplexitet och i sin tur försvårar åtgärderna för att motverka hemlöshet. Detta kan tolkas som att nya grupper av hemlösa skapas under båda tidsperioderna som ett resultat av den aktuella samhällskontexten.

Meeuwisse och Swärd (2019) konstaterar att den aktuella samhällskontexten har betydelse för vilken uppmärksamhet sociala problem och sociala grupper får. En tolkning av detta är att den aktuella samhällskontexten kan spela en stor roll till att nya hemlösa grupper skapas, om man kopplar detta till de olika krav som individen ställs fram till på grund av nya lagar och regler som beslutas hela tiden av staten. Om så är fallet då är det inte säkert att alla individer klara sig genom förändringar i samhället utan hjälp från antingen kommuner eller andra organisationer.

5.4 Hemlöshetens lösningar

I de texter vi har analyserat när det gäller framställningar av hemlöshetens lösningar förmedlas olika sorters insatser och åtgärder på flera nivåer samtidigt. Det som beskrivs i texterna som används i analysen, kan tolkas som att insatserna för att lösa problemet hänger ihop med de strukturella missförhållanden som råder i samhället under båda tidsperioderna. Dessa strukturella missförhållanden har, enligt vårt kodade material, att göra med olika lag som trädde i kraft under 1990 talet och som har påverkat hemlöshetens utveckling de senaste decennierna. I två nyhetsartiklar från första perioden framställs hemlöshetens lösningar enligt följande:

För att lösa problemen krävs speciella insatser. Om samhället behåller fler offentligt skyddade anställningar (OSA) kan människor med problem oftare behålla sina jobb. Socialtjänsten måste också rycka in på ett tidigt stadium med rådgivning och bistånd åt familjer som hamnat i riskzonen. Utredarna tycker också att bostadsföretagen måste göra en insats för människor med problem - inte bara kasta ut dem på gatan. Ett bättre samarbete mellan företagen och socialtjänsten skulle kunna bryta den nuvarande trenden med allt fler vräkningar. (*Tidningarnas Telegrambyrå, 1994*)

”De hushåll som är i farozonen för att vräkas bör inte ställa sitt hopp till lagstiftning. Vad som krävs är något så otidsenligt som ökade socialpolitiska insatser. En möjlighet är att inrätta en vräkningsakut.”(*Expressen, 1995*).

På liknande sätt beskrivs lösningar till hemlöshet i två nyhetsartiklar från den andra tidsperioden:

”Bostad Först går ut på att hemlösa får förstahandskontrakt på en lägenhet i ett vanligt hyreshus, utan att

först gå igenom den så kallade trappstegsmodellen, där man måste förtjäna en bostad genom till exempel drogavvänjning. Att börja med bostaden har visat sig ge bättre förutsättningar för att sedan ta tag i andra problem som till exempel missbruk.” (*Nordvästra Skånes Tidningar, 2019*)

”Staten måste gå före och ta ett helhetsgrepp om frågan. Först och främst måste vi ha en bostadspolitik som kan tillförsäkra hemlösa och ungdomar bostäder till rimliga hyror. Vidare bör Sverige anta en nationell hemlöshetsstrategi.” (*Svenska dagbladet, 2015*)

Ovanstående citat ger intryck av att hemlöshetens lösningar bör vara på flera nivåer. Meeuwisse och Swärd (2019) hävdar att beroende på vilket perspektiv man beskriver sociala problem har betydelse i frågan om vilka åtgärder ska beslutas för att lösa sociala problem. De menar att om man betraktar hemlöshet som ett strukturellt problem är det kommunen eller staten som ska komma på lösningar för att motverka hemlösheten. Om det definieras som individuellt problem ska andra aktörer, som till exempel frivilligorganisationer, göra en insats för människor med problem. I materialet betraktas hemlöshet som ett strukturellt problem. Detta påverkar vidare vem som har ansvaret för att lösa problemet. I analysen från de flesta artiklarna från båda tidsperioder framkommer att staten bär ansvaret i frågan och att socialpolitiska insatser måste tas på olika nivåer. Knutagård (2018) lyfter upp vikten av en integrerad strategi för bostadsförsörjning, där staten, regionerna och kommunerna alla tar ett gemensamt ansvar för tillhandahållandet av bostäder. Han menar att denna förhoppningsvis skulle vara fördelaktigt för alla som exponerar hemlöshet, men också för landet som helhet. I Socialstyrelsens (2017) rapport beskrivs att det också krävs ett gemensamt strategiskt arbete som omfattar flera politikområden, både på nationell och på lokal nivå, för att motverka hemlösheten. Vidare konstateras i rapporten att en stärkt tvärsektoriell dialog är nödvändig för att kunna minska barns och vuxnas hemlöshet, utanförskap och instabila boendeförhållanden.

I materialet kommer även fram att staten även måste stötta andra aktörer ekonomiskt, som till exempel frivilligorganisationer, som med sina begränsade resurser jobbar på lokal nivå för att de hemlösa ska få leva på en skälig levnadsnivå. En väldigt intressant sammanfattning från materialet i den andra tidsperioden är att det finns två vägar att gå när det kommer till hemlöshetens lösningar. Antingen fortsätter man på samma sätt som tidigare eller så gör man omprioriteringar utifrån ett nationellt förhållningssätt gentemot hemlöshet, där staten tillhandahåller riktade resurser. Utifrån det socialkonstruktivistiska perspektivet kan detta förstås som Berger och Luckmanns (2010) redogörelse att genom typifiering av handlingar och aktörer skapar människan sociala institutioner som upplevs som självklara och tas för

givna av oss. I detta sammanhang handlar det om att det finns bara två vägar för att motverka hemlöshet och att diskursen kan bara lösas genom antingen det ena eller det andra sättet. Blomberg et al. (2004) förklarar detta med att tidningarnas beskrivningar kan komplicera att förorda andra lösningar än de som den dominerande diskursen om hemlöshet uppvisar.

5.5 Jämförelse av tidsperioderna

I detta avsnitt kommer vi att lyfta fram de skillnader och likheter vi har fått fram utifrån de angivna tidsperioderna i det analyserade materialet. I förhållande till det kodade materialet har hemlöshetens karaktär, orsaker, konsekvenser och lösningar visat mer likheter än skillnader mellan tidsperioderna. Vidare tycks det att den tidigare uppfattningen av problemkomponenterna, som vi har analyserat, ha en påverkan på hur de betraktas idag.

Framställningarna av hemlöshetens karaktär visar flera samstämmiga faktorer. De faktorer som kom fram i analysen är bland annat bostadsbrist, arbetslöshet, resursbrist, fattigdom men även missbruk, psykiska problem och brist på stöd från myndigheter som leder människor till hemlöshet. Alla dessa faktorer föreligger i det analyserade materialet från båda tidsperioderna och kan tolkas som en likhet i förhållande till hemlöshetens karaktär. Ytterligare en likhet som kom fram i det kodade materialet av hemlöshetens karaktär är att samma grupper som har samma sorters problem räknas som hemlösa under båda tidsperioderna, men samtidigt har nya grupper formats. Med detta menas att under den första tidsperioden ansågs de psykiskt sjuka vara en ny hemlös grupp som presenterades i vårt material. Medan under den andra tidsperioden betraktas de ekonomiskt svaga hushåll, som enbart saknar egen bostad, vara en ny hemlös grupp. Enligt Winther Jørgensen och Phillips (2005) beroende på vilka orsaksförklaringar till hemlöshet olika diskurser ger, kan hemlöshet eller de hemlösa alltså beskrivas eller skapas utifrån många olika perspektiv eller diskurser som kan kombineras på olika sätt. Detta kan tolkas utifrån diskursteorins diskursiva kamp som Winther Jørgensen och Phillips (2005) förklarar med att på grund av språkets instabilitet ingen diskurs är sluten. Diskurserna omformas ständigt i kontakten med andra diskurser. Det kan tolkas med att de nya hemlösa grupper som skapas under åren, beskrivs i nyhetsartiklarna i samband med andra sociala problem eller diskurs som växer fram. Detta kan på ett eller annat sätt förklara varför nya hemlösa grupper formas hela tiden.

Vidare har kodningen av materialet i förhållande till hemlöshetens orsaker visat i stora drag överensstämmande faktorer. Som vi har lyft fram tidigare i analysen framställs strukturella och individuella faktorer som orsaker till hemlöshet. Att nyhetsartiklarna väljer att beskriva hemlöshetens orsaker utifrån strukturella och individuella faktorer kan förstås utifrån Wennerbergs (2010) framhållning av den normativa infallsvinkeln. Tidningarnas sätt att framställa orsakerna till hemlöshet utifrån dessa faktorer kan vidare uppfattas som att media medvetet försöker skapa en social verklighet som hemlösheten utvecklas i.

Utifrån hemlöshetens konsekvenser framkommer två huvudsakliga skillnader mellan tidsperioderna. Under den första tidsperioden framställdes en ökad klyfta i samhället mellan de utsatta och den vanliga befolkningen utifrån att de hemlösa bland annat tappade all social kontakt i samhället. Medan under den andra tidsperioden tycks det handla mer om kommunernas dyra nödlösningar bland annat den sekundära bostadsmarknadens framväxt. Vidare har det analyserade materialet gett intryck av att hemlöshetens lösningar ligger på den strukturella nivån under första och andra tidsperioden. Trots 20 års mellanrum mellan tidsperioderna kvarstår mer eller mindre samma förslag till lösningar. Både under första och andra tidsperioden framhålls att det krävs olika sorters insatser både på individuell och strukturell nivå. Med detta menas att staten eller kommunen bör ta ansvaret på strukturell nivå men också ta hänsyn till att stöd på individuell nivå behövs för att motverka hemlöshet. Analysen visar att framställningen av hemlöshet tycks vara relativt likartad under de två tidsperioder som undersökts. Trots att det gått lång tid, 20 år, tycks alltså problemen med hemlöshet vara i stort sett detsamma. Det i sig tyder också på att synen på hemlöshet är densamma trots tidsplanet. Problemen med hemlöshet verkar inte minska snarare tvärtom.

6. Avslutande diskussion

Syftet med vår undersökning är att utifrån ett socialkonstruktivistiskt och diskursteoretiskt perspektiv, undersöka hur hemlösa personer framställs i tidningar under tidsperioderna 1990–1995 och 2015–2019 för att vidare jämföra hemlöshetens framställningar mellan de angivna tidsperioderna. Vi har gjort detta med hjälp av tidigare forskning, nyhetsartiklar som har publicerats under de angivna tidsperioderna och utifrån de angivna teorierna. Resultatet visar att hemlöshet framställs som ett omfattande socialt problem under båda tidsperioderna. Nyhetsartiklarnas framställningar av hemlöshet innefattar flera olika beskrivningar för kategorisering av de valda problemkomponenterna.

Hemlöshet är ett komplicerat socialt problem. Det krävs flera perspektiv för att kunna förstå hemlöshet och dess omfattning. En framställning som framträder i de flesta nyhetsartiklarna är att hemlöshet ofta förknippas med avsaknaden av ett hem under båda tidsperioderna. Att just detta framträder på de flesta artiklarna kan förklaras med att när man pratar om hemlöshet fokuserar man just på avsaknaden av ett hem och glömmer att det finns andra problem som oftast måste hanteras samtidigt. Vidare är lösningar till att motverka hemlöshet lika komplicerade som hemlöshetens definition. I det analyserade materialet framkommer i båda tidsperioderna att den bästa lösningen för att motverka hemlöshet är att kommunen eller staten tar ansvaret för problemet. Detta kan göras genom strukturella åtgärder i kombination med stöd till de hemlösa som har andra problem utöver hemlöshet. Vi kan konstatera att för att lösa problemet räcker det inte med enkla lösningar. Hur hemlöshet ska betraktas är en fråga utan specifikt svar. Utifrån våra valda frågeställningar kom vi fram till att det finns både likheter och skillnader i framställningen av de fyra olika problemkomponenterna under båda tidsperioderna. Vi tolkar detta som att oavsett hur många år det är emellan tidsperioderna beskrivs hemlöshet i media mer eller mindre på liknande sätt. Tidigare forskning har visat att flera försök har gjorts under flera decennier för att definiera och lösa hemlöshet. Det har visat sig att det inte är så enkelt att göra det och att även om flera åtgärder och insatser har prövats, fortsätter hemlösheten att växa och nya grupper träder fram genom åren. På grund av det blir det svårt att ange vad hemlöshet är, hur det ska lösas.

Hemlösheten har många ansikten och är därför mångas ansvar. Detta kan skapa en förvirring över situationen kring vem som bär ansvaret. En intressant slutsats som framkom i analysen är att de hemlösa ofta har andra problem utöver avsaknaden av ett hem som måste lösas samtidigt. Det är något som man inte tänker på när man pratar om hemlöshet eftersom fokus

ligger på att man inte har tak över huvudet. Förslag på vad man kan studera vidare i är vilken ordning man ska jobba i för att lösa hemlöshet när det finns andra underliggande faktorer som är lika viktiga. I dagsläget är det oklart vem som är ansvarig för att lösa och hjälpa de olika hemlösa grupperna. Samverkan mellan socialtjänsten, sjukvård och andra aktörer som har kunskap om de andra underliggande faktorerna är därför viktigt. Detta kan vidare leda till att ansvaret delas lika till de olika aktörerna beroende på vilken problematik individen har utöver avsaknaden av ett hem. På så sätt blir det enklare att precisera vem som är ansvarig och vad som bör prioriteras först för att lösa hemlöshets fenomenet.

Referenser:

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2015) *Handbok i kvalitativa metoder*, Malmö: Liber

Berger P L & Luckmann T (2010) *Kunskapssociologi –Hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet*. 3:e uppl. Stockholm: Wahlström & Widstrand

Blomberg, Helena, Kroll, Christian, Lundström, Tommy, Swärd, Hans (2004), *Medier och samhällsvetenskap, I: Sociala problem och socialpolitik i massmedier*, Lund: Studentlitteratur

Boréus, Kristina (2015) *Diskursanalys, I: Handbok i kvalitativa metoder*, Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) Malmö: Liber.

Boréus, Kristina (2015) *Texter i vardag och samhälle, I: Handbok i kvalitativa metoder*, Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) Malmö: Liber.

Bryman, Alan (2008). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Carpenter, Niko & Doukaki, Vaia (2019) The Construction of the Homeless as a Discursive-Political Struggle: A Discursive-Theoretical Re-reading of the Homeless Subject Position. *FILOSOFIJA. SOCIOLOGIJA. T. 30. Nr. 1, p. 71–79.*

Expressen (1993) Allt fler kvinnor blir hemlösa, 1993-02-28

Hämtad: 2020-04-30, (söktes fram via retriever)

Jönson, Håkan (2010). *Sociala problem som perspektiv. En ansats för forskning och socialt arbete*. Malmö: Liber

Jørgensen Winther Marianne & Phillips Louise (2005) *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Knutagård, Marcus (2018) Homelessness and Housing Exclusion in Sweden, *European Journal of Homelessness, Volume 12, No. 2*

https://www.feantsa.org/public/user/12-2_M2_PolicyReview_Knutagard_v02.pdf

Lindgren, Simon (2014) *Kvalitativ analys. I: Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*, Mikael Hjerm, Simon Lindgren & Marco Nilsson (red.) Malmö: Gleerups Utbildning AB

Meeuwisse, Anna & Swärd Hans (2019) Introduktion: Vad är ett socialt problem, I: *Perspektiv på sociala problem*, Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (red.) Stockholm: Natur och Kultur.

Nygren, Lennart (2019) Sociala strukturer och sociala problem, I: *Perspektiv på sociala problem*, Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (red.) Stockholm: Natur och Kultur.

Shanto, Iyengar (1996) The Media and Politics, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science Vol. 546*, (Jul., 1996), pp. 59-70

Socialstyrelsen (2011) *Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden 2011 – omfattning och karaktär*, Socialstyrelsen, 2012-01

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2011-12-8.pdf> Hämtad: 2020-04-25

Socialstyrelsen (2017) *Hemlöshet 2017 - omfattning och karaktär*, Socialstyrelsen

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2017-11-15.pdf> Hämtad: 2020.04.10

SOU 2001:95. *Att motverka hemlöshet - en sammanhållen strategi för samhället:*

Slutbetänkande av Kommittén för hemlösa (Elektroniskt nerladdad 2020-04-25)

Sveriges Kommuner och Regioner (2019) Den sekundära bostadsmarknaden, 2019-12-03

<https://skr.se/samhallsplaneringinfrastruktur/planerabyggabo/boendebostader/bostaderforalla/utanbostadhemloshet/sekundarbostadsmarknad.5065.html> Hämtad: 2020-05-23

Sveriges Radio (2019) Allt fler människor blir hemlösa, 2019-12-19

<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=406&artikel=7370886> Hämtad: 2020-04-25

Swärd Hans (2004) Att förklara hemlöshet, *Socialmedicinsktidskrift Vol 81 nr 1* (s. 8-13)

<https://socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/article/view/1200/993> Hämtad: 2020-02-22

Swärd, Hans (2008) *Hemlöshet*. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur

Tidningarnas Telegram (1993) Många hemlösa är narkomaner och psykiskt sjuka, 1993-06-11, Hämtad:2020-04-30 (söktes fram via retriever)

Vetenskapsrådet HSFR, *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*, (utan årtal) <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> Hämtad: 2020-04-26

Wennerberg Barlebo Søren_(2010) *Socialkonstruktivism: Positioner, problem och perspektiv*, Liber AB: Malmö

Bilaga 1 - Vårt empiriska material

Nyhetsartiklar från tidsperioden 1990–1995

1. Expressen “*De glömda svenskarna*”, 1991-11-18 Hämtad:2020-06-10
2. Expressen “*Vräkt-och sen. ...?*”,1993-09-14 Hämtad :2020-06-10
3. Tidningarnas Telegrambyrå “*10 000 Hemlösa i ny kartläggning*”, 1993-Hämtad: 2020-06-10
4. Expressen “*Vem bryr sig om de hemlösa*”, 1993- 01-26 Hämtad: 2020-06-10
5. Tidningarnas Telegrambyrå “*Kvinnor och barnfamiljer vräks i högre grad än tidigare*”, 1993-09-13 Hämtad:2020-06-10
6. Tidningarnas Telegrambyrå “*Ingen brist på bostäder för hemlösa*“ 1994-09-30 Hämtad: 2020-06-10
7. Expressen “*Ingen vill ta ansvar för de hemlösa*”, 1992-02-23 Hämtad: 2020-06-12
8. Expressen “*Inrätta en vräkningsakut. Aldrig har så många tvingas från sina hem*”, 1995- 02-07 Hämtad: 2020-06-12
9. Dagens Nyheter “*Vi måste förstå budskapet för att kunna bota. De psykiskt sjukas symtom*”, 1994- 11-18 Hämtad: 2020-06-12
10. Expressen “*Välfärdslandet Sverige har 9 000 hemlösa människor.* ” 1990-01-07 Hämtad: 2020-06-12

Nyhetsartiklar från tidsperioden 2015 - 2019

1. Dagens Arena “*Svensk hemlöshet är en fråga om politisk vilja*”, 2019-07-18 Hämtad: 2020-06-10
2. Svenska dagbladet, “*ompröva misslyckad politik mot hemlöshet*”, 2018-12-23 Hämtad: 2020-06-10
3. Proletären “*Hemlöshet: Fler i Sverige utan tak över huvudet*”, 2018-03-26 Hämtad: 2020-06-10
4. Nordvästra Skånes Tidningar, “*Den rödgröna regeringen sviker de hemlösa i Sverige*”, 2019-09-11, Hämtad: 2020-05-10
5. Dagens Arbete, “*Hemlöshet är politik*, 2016-12-01, Hämtad: 2020-06-12
6. Dagens Nyheter, “*Samarbete krävs för att hjälpa de svaga på bostadsmarknaden...*”, 2019-03-05, Hämtad: 2020-06-10

7. Expressen ”*Nästan 6000 lever som akut hemlösa idag*”, 2019-01-06 Hämtad: 2020-06-12
8. Göteborgs Fria, ”Fler bostäder i kampen mot hemlöshet. 2015-02-06, Hämtad: 2020-06-12
9. SVT Nyheter, Hemlöshet – inget individuellt problem, 2015-11-26, Hämtad: 2020-06-12
- Svenska dagbladet, Staten bör ta tag i svensk hemlöshet, 2015-06-30, Hämtad: 2020-06-12

(Samtliga artiklar söktes fram via sökmotorn Retriever)

Bilaga 2 - Jönsons analyschema

Problemkomponent	Frågor
Karaktär	Vad för slags problem är det? Var är det lokaliserat? Hur anses det vara besläktat med andra problem? Har problemet någon "kärna", någon bärande idé? Hur ser avgränsningarna ut?
Orsaker	Vilka orsaker anges? En eller flera sammanhängande? Voluntaristiska eller deterministiska förklaringar till problemet? Talas det om omoral och skuld?
Konsekvenser och omfattning	Vilka slags skador och olägenheter beskrivs? Anses problemet vara litet och avgränsat eller stort? Ett hot? Hanterbart eller ohanterligt?
Historia och utveckling	Hur beskrivs uppkomst, upptäckt, utveckling och framtid/prognos?
Lösningar	Vilka förslag till lösningar ges och vem anses vara lämplig och/eller ansvarig att lösa problemet? Alla? Den som bär problemet? Experter?
Aktörer (drama och roller)	Vilka är problemets huvudsakliga aktörer? Förekommer (dramatiserade) utpekande av offer/stackare, skurkar, räddare, publik?
Illustrationer och exempel	Vilka metaforer, bärande begrepp, typfallsberättelser, slagord och ikoner används när problemet beskrivs? Hur personifieras problemet?

Hämtat från: Jönson, H (2010) Sociala problem som perspektiv – en ansats för forskning & socialt arbete. Malmö: Liber s.26-27

Bilaga 3 - Vår variant av analyschema

Problemkomponent:	Frågor:
Karaktär	Hur och vem framställs som hemlös? Anses det vara besläktat med andra problem? Hur är problemet avgränsat?
Orsaker	Vilka orsaker anges? Voluntaristiska eller deterministiska förklaringar till problemet? Finns det några sammanhängande orsaker?
Konsekvenser och omfattning	Vad är hemlöshetens konsekvenser? Vilka slags skador och olägenheter beskrivs?
Lösningar	Hur ska problemet lösas? Vilka lösningar ges? Vem/vilka anses vara ansvariga för att lösa problemet? Vad ska uppnås med lösningen?